

Arecaceae, Palmaceae, Palmae

Arekowate, palmowate, palmy

Są to rośliny jednoliścienne. Uważane są za bardzo starą grupę gdyż ich główny okres rozwoju sięga ery mezozoicznej. Bardzo wiele palm ma ograniczony zasięg występowania, a rodzaje są powiązane z poszczególnymi kontynentami (np. z Ameryki znane są 92 rodzaje, w rejonie azjatycko-australijskim 167 rodzajów). Do rodziny należy około 3000 gatunków (212 rodzajów). Występują one w klimacie tropikalnym, ale mają bardzo różne warunki bytowania. Są głównym elementem wilgotnych lasów tropikalnych, ale rosną także na zboczach gór, na sawannach do granicy pustyń, można je spotkać nawet na plażach nadmorskich. Możemy u nich spotkać liczne przystosowania do życia w ekstremalnych warunkach. Zasięg ich występowania miejscowo sięga nawet w strefę subtropikalną, ale tylko jeden gatunek - *Chamaerops humilis* ma północną granicę występowania na południu Europy (Włochy, Hiszpania).

Są one wrażliwe na niskie temperatury jednak niektóre taksony wyspecjalizowały się ekologicznie i znoszą temperaturę niższą (są gatunki występujące w Himalajach na wys. 2300 m n.p.m., w północnych Andach 3800 m, na Borneo na wysokości 3000 m n.p.m.). Przeważnie są to rośliny drzewiaste o wysokim (nawet do 60m) zwykle nierozgałęzionym pniu, zwanym kłodziną. Charakterystyczną cechą pnia jest brak przyrostu wtórnego na grubość, widoczne są na nim blizny po opadniętych liściach. Oprócz palm kłodzinowych, są palmy bez pnia, a także gatunki o charakterze pnączy. Palmy mają bardzo charakterystyczne ulistnienie. Liście często olbrzymie tworzą, u prawie wszystkich gatunków na szczycie pnia pióropusz. Mogą być one bardzo długie (do kilkunastu m), sztywne, pierzaste lub wachlarzowate. Do palm o liściach pierzastych należy np. *Chamaedorea* lub *Howea*, a do palm o liściach wachlarzowatych – *Washingtonia*, *Livistona*, czy *Chamaerops*. Nasada liści jest przeważnie pochwiasta, obejmująca pień. Pierwsze liście młodych roślin są zawsze niepodzielne.

Kwiaty mają rozdzielnopłciowe, drobne i niepozorne, zebrane w wiechy lub kolby, czasem silnie pachnące. W uprawie pokojowej raczej nie kwitną (oprócz *Chamaedorea* i *Chrysolidocarpus lutescens*). Kwiaty są raczej zapylane przez wiatr, są roślinami jednopiennymi, ale bywają i dwupienne. U większości gatunków kwiatostany są boczne (wyrastają z kątów liści), są jednak i takie, które po długim okresie wzrostu wegetatywnego wydają olbrzymi, szczytowy kwiatostan, następnie wydają owoce i kończą życie. Owocami palm są jagody, pestkowce lub orzechy, które czasem osiągną bardzo duże rozmiary. Większość owoców jest niejadalna, ale są ważnym źródłem pokarmu dla zwierząt. Palmy są w warunkach naturalnych roślinami użytkowymi, dostarczają owoców, tłuszczu i włókna do wyplatania, ale także są roślinami ozdobnymi, często wykorzystywanymi do dekoracji wnętrz.

Lubią miejsca jasne, ale nie słoneczne, jedynie palmę kokosową i daktylową można wystawiać na ostre słońce, pozostałe gatunki wolą światło rozproszone. Latem palmy lepiej się czują na świeżym powietrzu (na tarasach i w ogrodach). Zimą powinny spędzać w pomieszczeniach, w których temperatura wynosi około kilkunastu stopni, jedynie starsze okazy *Phoenixa* wolą chłodniejsze pomieszczenia (około 4°C). Są drobne różnice w upodobaniach, co do podłoża, ale ważne jest by zawsze podłoże miało kwaśny odczyn (pH 5-6,5). W okresie wegetacji (od marca do października) zasilamy palmy, co 2 tygodnie nawozami wieloskładnikowymi. Latem podlewamy rośliny obficie, zimą ograniczamy podlewanie, jednak ziemia powinna być cały czas lekko wilgotna. W tym okresie bardzo groźne dla większości palm jest zarówno zalanie, jak i przesuszenie korzeni. Woda do podlewania powinna być miękka i nie zawierać chloru. Lubią też dużą wilgotność powietrza, ale gatunki o twardych liściach lepiej znoszą suche powietrze, niż te o miękkich i drobnych. Dlatego też w lecie palmy należy systematycznie zraszać. Zabieg ten wykonuje się rano, aby uniknąć poparzenia nagrzanym słońcem liści, (powstają brązowe, brzydkie plamy). Zraszamy rośliny również zimą, jeśli palmy stoją w suchym i ciepłym pomieszczeniu. Palmy przesadzamy w lutym, marcu - młode rośliny, co roku a starsze, co 3-4 lata. Bardzo ważny jest dobry drenaż na dnie pojemnika. Rozmnażamy je z nasion.

Arecaceae, Palmaceae, Palmae

Arekowate, palmowate, palmy

Areka, inaczej Chrysalidocarpus (chryzalidokarpus) - rodzaj ten obejmuje kilkadziesiąt gatunków palm, zarówno wieloletnich, jak i tworzących pojedyncze pnie. Młode egzemplarze mają długie, wiotkie pędy. Ich owoce zabarwione są na kolor pomarańczowy (po grecku chryzos znaczy złoty, a karpos - owoc). Obecnie bardzo popularnym gatunkiem jest *Chrysalidocarpus lutescens* (Areka żółtawa) o żółtozielonych liściach. W naturze dorasta do kilku metrów wysokości (w domu nie przekracza 2 m).

Caryota – pochodzi z Jawy, Birmy, do rodzaju należy 27 gatunków, ale tylko *Caryota mitis* uprawiana jako roślina ozdobna, doniczkowa. Ma bardzo charakterystyczne, podwójnie pierzaste liście, które przypominają rybie ogony. Tworzy liczne odrosty i krzewi się. Dorasta do 1,5 m wysokości. W uprawie doniczkowej nie wiąże owoców.

Chamaedora elegans – pochodzi z Meksyku i Gwatemali. Ma sztywne, pokryte zgrubieniami pędy. Dorasta do 2 m wysokości. Liście są pierzaste, ostro zakończone. Jest rośliną dwupienną, kwitnie niezależnie od pory roku.

Howea (kencja, Kenia) - rodzaj ten obejmuje dwa gatunki - są to *Howea forsteriana* która osiąga wysokość 18 m, oraz o połowę niższa *Howea belmoreana*. Obie rośliny pochodzą z Wysp Lorda Howe'a, leżących w pobliżu Australii. Druga ich nazwa upamiętnia postać Williama Kenta, angielskiego malarza i architekta ogrodów. Jest jedną z najpopularniejszych palm uprawianych jako roślina ozdobna. Ciemnozielone liście tych palm osiągają długość przeszło 1,5 m. W uprawie pokojowej oba gatunki są trudne do rozróżnienia

Livistona – 28 gatunków, *Livistona chinensis* uprawiana jako palma pokojowa,

Phoenix – palma daktylowa. Spośród kilkunastu gatunków należących do tego rodzaju najbardziej znany jest *Phoenix dactylifera* (daktylowiec właściwy). Dziś uprawia się go we wszystkich gorących rejonach świata, także w oazach. Grecy nazwali tę palmę fenicką (phoiniks), gdyż z Fenicji sprowadzali jej owoce. Rośliny dorastają do 35 m wysokości, a ich pióropusze mogą się składać ze 120 liści długości 6 m. Młode liście są pojedyncze, starsze - pierzasto złożone. Gdy odpadną, na pniach pozostają nasady ich ogonków. Owoce - daktyle - starożytnym kojarzyły się z palcami, stąd łacińska nazwa gatunkowa (*dactylifera*, od greckich słów *dactylos* - palec i *fero* - daję). W mieszkaniach rośliny te mogą żyć kilkadziesiąt lat. Jako roślina doniczkowa uprawiana jest także nieco niższa palma daktylowa kanaryjska (*Phoenix canariensis*), pochodząca, jak wskazuje nazwa, z Wysp Kanaryjskich. Występuje ona w wilgotnych lasach. Wolniej rośnie i ma bardziej zwarty pokrój niż daktylowiec właściwy.

Sabal - w rodzaju ok. 25 gatunków, pochodzących z południowo-wschodniej Ameryki, oraz Ameryki środkowej. Obecnie sadzone w krajach o klimacie ciepłym jako roślina ozdobna oraz użytkowa. Najbardziej znane dwa gatunki *Sabal palmetto* i *sabal minor* (sabal mniejszy). *Palmeto* dorasta do 25 m wysokości, ma wysoką i grubą kłodzinę. Liście są duże, wachlarzowate oraz jadalne pąki liściowe. *Sabal minor* dorasta do 2 m wysokości; ma głęboko wcięte wachlarzowate liście, które są niebiesko omszone.

Trachycarpus fortunei (szorstkowiec fortunego) syn. Chamaerops fortunei, Chamaerops Excelsa - pochodzi. z pld. wsch. Azji. W stanie dzikim dorasta do 10m wysokości. Liście ma wachlarzowate, głęboko rozcięte, zebrane w pióropusz. Ogonek liściowy ma 50-80 cm długości, jest na brzegach szorstki, pokryty cierniami. Wachlarze składają się z 20-30 pojedynczych listków o dł. 40-50 cm. Tworzy wielkie, groniaste kwiatostany, kwiaty są jasnożółte lub żółtobiałe, wydzielają słodkawą woń, lecz w mieszkaniu rzadko zakwita.

Washingtonia (Waszyngtonia) - palmy te pochodzą ze skalistych, pól suchych terenów. Ich nazwa upamiętnia postać pierwszego prezydenta Stanów Zjednoczonych. Osiągają wysokość kilkudziesięciu metrów. Roślina odznacza się charakterystycznym pniem i wielkimi, wachlarzowatymi liśćmi tworzącymi parasol. Liście po zaschnięciu długo pozostają na pniach, tworząc szare brody czasem sięgające do samej ziemi (nie są one zbyt dekoracyjne i w parkach zwykle się je obcina). Gdy w końcu odpadną, odsłaniają niemal gładkie pnie. Rodzaj *waszyngtonia* obejmuje dwa gatunki. *Washingtonia filifera* ma łukowato wygięte liście długości około 1,5 m. Zwisają z nich długie włókna i dlatego Anglicy potocznie nazywają tę palmę bawełnianą (*cotton palm*). *Washingtonia robusta* ma liście o połowę mniejsze, o ostro opadających wierzchołkach i bez strzępiących się włókien. *Waszyngtonie* niezbyt dobrze się czują w domach i nie są tak długowieczne jak palmy daktylowe. Palma ta kwitnie bardzo nieregularnie przeważnie, co kilka lat. Kwiaty są nieefektywne, nie pachną. W naszym klimacie nie zawiązują owoców, ani nasion. Rozmnażamy je przez nasiona.